

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของผู้ป่วย : กรณีศึกษา การพยาบาลผู้ป่วย เอดส์ โรงพยาบาลศูนย์ลำปาง เป็นการวิจัยเชิงบรรยายโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการปฏิบัติ การพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ แบบการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ และกิจกรรมของการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ ของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง ประชากร คือ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานด้านการพยาบาลอยู่ในหอผู้ป่วยที่มีผู้ป่วยเอดส์มาพักรักษาตัวอยู่ร่วมกับผู้ป่วยอื่น ในโรงพยาบาลศูนย์ลำปางมีจำนวนทั้งหมด 33 หอผู้ป่วย คิดเป็นประชากรรวมทั้งสิ้นจำนวน 248 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ คือ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานอยู่ในหอผู้ป่วย อายุกรรมทั้งหมด และตึกการดูแล มีประสบการณ์เป็นพยาบาลวิชาชีพอย่างน้อย 1 ปี ขึ้นไป และปฏิบัติงานอยู่ในช่วงระยะเวลาที่ทำวิจัย ได้กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 26 คน เก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 12 กรกฎาคม จนถึงวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2542

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสังเกตการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ 1 ชุด และ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลและแบบสัมภาษณ์การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์อีก 1 ชุดซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยเนื้อหาในแบบเครื่องมือทั้ง 2 ชุดนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา (เอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมต่างๆ) และสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ร่วมกับการบันทึกเทป ผู้ทรงคุณวุฒิทางการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ และทางการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ผู้ป่วยรวมจำนวน 8 ท่าน จากนั้นได้วิเคราะห์เนื้อหาการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยมีโครงสร้างของเนื้อหาตามคำประกาศของแพทยสภา สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทยสภา และคณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ ที่ประกาศ ณ วันที่ 16 เมษายน 2541 และตามข้อบังคับสภาการพยาบาลว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ และการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2530 หลังจากนั้นได้จัดทำเป็นข้อรายการการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ นำไปตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 10 ท่าน และนำข้อรายการที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขแล้วมาพิจารณาหาวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหมาะสมในแต่ละข้อรายการ หลังจากนั้นได้สร้างเป็นแบบสังเกตการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ 1 ชุด มีข้อรายการที่ให้สังเกตจำนวน 19 ข้อ และ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลและแบบสัมภาษณ์การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ มีข้อรายการให้

สัมภาษณ์จำนวน 31 ข้อ ภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับพยาบาลวิชาชีพจำนวน 15 คน หาความเที่ยงของแบบสังเกตโดยใช้สูตร การหาความเที่ยงระหว่างผู้สังเกตของ Polit & Hungler (1987) ได้ค่าความเที่ยง .87 และหาความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของภายในของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน หรือสูตร K-R 20 ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .70

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและมีโครงสร้าง ทำการสังเกตในขณะที่พยาบาลกลุ่มตัวอย่างให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วยเอดส์ใน 4 สถานการณ์การพยาบาล คือ การปฏิบัติการพยาบาลด้านการรักษา การให้คำแนะนำหรือให้สุศึกษา การช่วยเหลือกิจวัตรประจำวัน และการจัดสิ่งแวดล้อม ทำการสังเกตในเวรเช้า 08.00-16.00 น. หลังจากผู้วิจัยทำการสังเกตพยาบาลจนครบทุกคนและครบทุกสถานการณ์แล้ว จึงทำการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยใช้คำถามปลายเปิด ได้แบบเครื่องมือที่สมบูรณ์จำนวน 26 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม SPSS version 7.5 for Windows ทำการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล คะแนนการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ วิเคราะห์แบบการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ และกิจกรรมการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ ของพยาบาล โดยหาค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่มีอายุ 20-25 ปีมีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 34.62 ปฏิบัติงานอยู่ในหอผู้ป่วยอายุกรรมหญิง 1 จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.62 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานเป็นพยาบาลวิชาชีพ 1-3 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.15
2. การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ของพยาบาลวิชาชีพโดยรวมอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง ($\bar{X} = 31.19$) เมื่อพิจารณาการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ตามคำประกาศของแพทยสภา สภาการพยาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทยสภา และคณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ ที่ประกาศ ณ วันที่ 16 เมษายน 2541 และตามข้อบังคับสภาการพยาบาลว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ และการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2530 พบว่า

การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ที่อยู่ในระดับมาก มีอยู่ 5 ด้าน ได้แก่ การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ในด้านได้รับข้อมูลก่อนการตัดสินใจเข้าร่วมการทดลอง ด้านการบริการที่ไม่เลือกปฏิบัติ ด้านการเฝ้าระวังภาวะเสี่ยงอันตรายถึงแก่ชีวิต ด้านการขอเปลี่ยนผู้ให้บริการ และสถานบริการ และในด้านได้รับทราบชื่อ สกุล และประเภทการประกอบอาชีพของผู้ให้บริการ (\bar{X} = 2.42, 1.69, 1.0, .88, .92, ตามลำดับ) การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ที่อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง ได้แก่ ด้านการบริการด้านสุขภาพอย่างครอบคลุม และด้านปกปิดข้อมูลของผู้ป่วยโดยเคร่งครัด (\bar{X} = 6.42 และ 3.88) การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ที่อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงอย่างยิ่ง ได้แก่ ด้านได้รับข้อมูลอย่างเพียงพอสำหรับการตัดสินใจเพื่อยินยอมรับการรักษาพยาบาล ด้านได้รับข้อมูลในเวชระเบียนของตน และด้านการใช้สิทธิของผู้แทนโดยชอบธรรมแทนผู้ป่วย (\bar{X} = 7.12, .46, .42 ตามลำดับ) การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ที่เพิ่มเติมตามข้อบังคับสภาการพยาบาลฯ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง (X = 5.9)

3. ผลการวิเคราะห์แบบการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ของพยาบาลวิชาชีพ พบว่า พยาบาลส่วนใหญ่มีการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์แบบการปกป้องสิทธิ คิดเป็นร้อยละ 42.31 มีการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์แบบนับถือความเป็นบุคคล คิดเป็นร้อยละ 34.62 และการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์แบบการเคารพการตัดสินใจบนพื้นฐานค่านิยมผู้ป่วย คิดเป็นร้อยละ 23.07

4. ผลการวิเคราะห์กิจกรรมการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ของพยาบาลวิชาชีพ พบว่า พยาบาลส่วนใหญ่มีการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ผู้ป่วยเอดส์โดยใช้กิจกรรมการปกป้องผู้ป่วย คิดเป็นร้อยละ 73.08 กิจกรรมการเป็นตัวแทนผู้ป่วย คิดเป็นร้อยละ 34.62 กิจกรรมการช่วยเหลือและสนับสนุนการตัดสินใจ คิดเป็นร้อยละ 15.38 มีพยาบาลที่ใช้ 2 กิจกรรมร่วมกัน คือ การเป็นตัวแทนผู้ป่วยและการช่วยเหลือและสนับสนุนการตัดสินใจ คิดเป็นร้อยละ 3.85 และไม่มีพยาบาลรายใด ที่มีการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์โดยใช้กิจกรรมการให้ข้อมูล

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวประเด็นสำคัญและนำเสนอใจจากการค้นพบในงานวิจัยดังนี้

1. การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ของพยาบาลวิชาชีพ

1.1 การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ของพยาบาลวิชาชีพ อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง อธิบายได้ว่า จากลักษณะเฉพาะของโรคเอดส์ ซึ่งเป็นโรคที่คนทั่วไปส่วนใหญ่รับรู้ว่าเป็นโรคร้ายแรง ไม่มีทางรักษา คุกคามชีวิต และติดต่อกันได้ สภาพความเจ็บป่วยน่ารังเกียจ สังคมตีตรา (Carson and others, 1990) ทำให้พยาบาลมีทัศนคติในทางลบต่อผู้ป่วยเอดส์ ซึ่งการมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้ป่วยจะเป็นตัวขัดขวางการตัดสินใจที่ดี และมีผลต่อพฤติกรรมของพยาบาล (Eichhorn, 1981 อ้างถึงใน สุริพร ธนศิลป์, 2538) ทำให้พยาบาลหลีกเลี่ยงการให้การดูแลที่ใกล้ชิดผู้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกมลเนตร โสมานรักษ์ (2532) พบว่าบุคลากรทางการแพทย์จำนวนหนึ่งที่มีทัศนคติทางลบต่อผู้ป่วยเอดส์ และไม่ต้องการดูแลผู้ป่วยเอดส์ และจากการศึกษาของ Barrick (1986) พบว่า การรับรู้ว่าเป็นโรคที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อทำให้พยาบาลไม่เต็มใจและหลีกเลี่ยงการดูแลผู้ป่วย และการมีทัศนคติที่ไม่ดีและความหวาดกลัวต่อโรค ทำให้มีผลต่อพฤติกรรมดูแลผู้ป่วย เช่น ใส่เครื่องป้องกันมากเกินไป รวมทั้งหลีกเลี่ยงการเข้าไปคุยหรือสัมผัสผู้ป่วยเอดส์ (Breault and Polifroni อ้างถึงใน สุริพร ธนศิลป์, 2538) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Chaowalit (1997) ที่พบว่าประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นบ่อย ในขณะที่พยาบาลให้การดูแลผู้ป่วยเอดส์ คือ การหลีกเลี่ยงการดูแลผู้ป่วย อันเนื่องมาจากกลัวการติดเชื้อถึงแม้จะมีหลักการป้องกันการติดเชื้อแบบครบวงจรแล้วก็ตาม และประเด็นการไม่ได้ให้ผู้ป่วยเอดส์มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการรักษา มีการล่วงละเมิดสิทธิผู้ป่วยโดยแอบเจาะเลือดส่งตรวจหาเชื้อเอชไอวี และไม่ได้ให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้ป่วยตกลงยินยอมในการรักษา จากเหตุผลดังกล่าว คือ ลักษณะเฉพาะของโรค ทัศนคติในทางลบ การรับรู้ว่าเป็นโรคที่เสี่ยง และความหวาดกลัวต่อการติดเชื้อ ทำให้ผู้วิจัยคิดว่าเป็นเหตุที่ทำให้การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ของพยาบาลวิชาชีพ จึงอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง

ซึ่งผลการศึกษาคั้งนี้ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ ภัทรภร สิตลวรพงศ์ (2541) ที่พบว่า การปฏิบัติการพยาบาลในการรักษาสิทธิประโยชน์ตามประกาศสิทธิผู้ป่วย พ.ศ. 2541 ของพยาบาลห้องผ่าตัด อยู่ในระดับสูง และการศึกษาของ พัชรีย์ ประเสริฐกิจ (2541) ที่พบว่า การปฏิบัติการพยาบาลในการรักษาสิทธิประโยชน์ตามคำประกาศสิทธิผู้ป่วย พ.ศ. 2541 ของพยาบาลงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน อยู่ในระดับสูงเช่นกัน ซึ่งทั้ง 2 เรื่องเป็นการศึกษาการปฏิบัติการพยาบาลในการรักษาสิทธิประโยชน์ ในหน่วยงานที่มีลักษณะงานค่อนข้างวิกฤต และเร่งด่วน เป็นผู้ป่วยที่เข้ามาใช้บริการในช่วงเวลาไม่นานนัก ผู้ป่วยจะอยู่ในความดูแลของพยาบาลในช่วงขณะที่ทำผ่าตัดเท่านั้น เมื่อเสร็จสิ้นการผ่าตัดรู้สึกตัวดีก็จะกลับไปนอนพักรักษาตัวยังตึกเดิม หรือผู้ป่วยที่

มารับบริการที่ห้องอุบัติเหตุและฉุกเฉิน เมื่อได้รับการช่วยเหลือปฐมพยาบาลในเบื้องต้นจนปลอดภัยแล้วอาจจำหน่าย หรือถ้ามีอาการมากก็จะถูกส่งไปยังตึกผู้ป่วยโดยรวดเร็ว การบริการที่ให้ในห้องผ่าตัด และห้องฉุกเฉินจึงมุ่งเน้นในเรื่องของความปลอดภัยและการบริการรวดเร็ว แต่ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในผู้ป่วยเอดส์ที่มาพักรักษาตัวอยู่ในหอผู้ป่วยในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งลักษณะสภาพความเจ็บป่วย คือ เป็นโรคติดเชื้อร้ายแรง คุณคามชีวิต หดหวังในทางรักษา เป็นโรคเรื้อรัง สภาพผู้ป่วยส่วนใหญ่จะท้อแท้ หดหวัง หวาดระแวงกลัวการถูกรังเกียจ (บังอรศิริโรจน์ และคณะ, 2537) เมื่อสภาพความเจ็บป่วยที่มีแต่ ความทรมานและหดหวัง การให้บริการในหอผู้ป่วยจึงมุ่งไปที่การส่งเสริมกำลังใจ และระดับประคองจิตใจผู้ป่วยเป็นสิ่งสำคัญ ผลการวิจัยที่ได้จึงมีความแตกต่างไปจากหน่วยงานที่มีลักษณะงานวิกฤต

1.2 เมื่อพิจารณาการปฏิบัติภารกิจพิเศษพิเศษประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์เป็นรายด้านตามคำประกาศสิทธิผู้ป่วยของกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับองค์วิชาชีพด้านสุขภาพ ที่ประกาศ ณ วันที่ 16 เมษายน 2541 และตามข้อบังคับสภาการพยาบาลว่าด้วยข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ และการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2530 พบว่า การปฏิบัติภารกิจพิเศษพิเศษประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ที่มีระดับมาก มีอยู่ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านได้รับข้อมูลก่อนการตัดสินใจเข้าร่วมการทดลอง ด้านการบริการที่ไม่เลือกปฏิบัติ ด้านการเฝ้าระวังภาวะเสี่ยงอันตรายถึงแก่ชีวิต ด้านขอเปลี่ยนผู้ให้บริการ และสถานบริการ และในด้านได้รับทราบชื่อ สกุล และประเภทการประกอบอาชีพของผู้ให้บริการ อธิบายได้ว่า ลักษณะเฉพาะของวิชาชีพการพยาบาลเป็นการปฏิบัติต่อมนุษย์โดยตรง มีการกำหนดบรรทัดฐานเฉพาะแบบวิชาชีพ คือ จรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งมีหลักการพื้นฐานที่พยาบาลทุกคนต่าง ยอมรับและถือปฏิบัติ ด้วยการปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยความเสมอภาคตามสิทธิมนุษยชน โดยไม่คำนึงเชื้อชาติ ศาสนา และสถานภาพของบุคคล และหลักการพื้นฐานนี้ได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนวิชาการพยาบาล จึงเป็นความรู้ที่ฝังติดใจต่อจรรยาบรรณวิชาชีพ ที่พยาบาลพึงให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ป่วย หรือบุคคลอื่นอย่างเต็มความสามารถด้วยหลักมนุษยธรรม เมตตาธรรม ปราศจากอคติ (สิวลี ศิริโล, 2530) จึงทำให้พยาบาลมีการปฏิบัติภารกิจพิเศษพิเศษประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ในด้านการบริการที่ไม่เลือกปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และโดยลักษณะงานของพยาบาลเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดผู้ป่วยตลอด 24 ชั่วโมง เป็นผู้ดูแลความปลอดภัย และป้องกันผู้ป่วยให้พ้นจากการปฏิบัติที่อาจก่อให้เกิดอันตราย (สิวลี ศิริโล, 2538) จึงทำให้พยาบาลมีการปฏิบัติภารกิจพิเศษพิเศษประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ในด้านการเฝ้าระวังภาวะเสี่ยงอันตรายอยู่ในระดับมาก

ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวทางการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ผู้ป่วยในด้านการได้รับทราบชื่อ สกุล และประเภทการประกอบอาชีพของผู้ให้บริการ ที่เข้ากับลักษณะสังคมไทย เช่น การติดป้ายชื่อ สกุล ตำแหน่ง ซึ่งเป็นการแนะนำตัวอย่างหนึ่ง แทนการกล่าวคำแนะนำตัวเอง เนื่องจากบุคลากรไม่เคยชินกับวัฒนธรรมกล่าวแนะนำตนเอง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ผู้ป่วยในด้านนี้อยู่ในระดับมาก เนื่องจากพยาบาลส่วนใหญ่จำเป็นต้องติดบัตรประจำตัว เพราะเป็นนโยบายของหน่วยงาน แต่ในสภาพเหตุการณ์จริงผู้ป่วยมักอ่านชื่อไม่ออก อาจเป็นเพราะตัวหนังสือเล็กเกินไป หรือสายตารำมัว จากการสังเกต พบว่าผู้ป่วยต้องสอบถามเพื่อให้แน่ใจว่าตนได้รับการบริการจากผู้ให้บริการสุขภาพที่เป็นวิชาชีพจริง ดังนั้นควรมีการศึกษาแนวทางการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในด้านที่จะได้รับทราบชื่อ สกุล ผู้ให้บริการตน ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ป่วย เพื่อสนองต่อสิทธิในข้อนี้ด้วย

การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ในด้านการปกปิดข้อมูลผู้ป่วยโดยเคร่งครัด จัดอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง โดยเฉพาะในรายข้อ การปกปิด ไม่เปิดเผยร่างกายผู้ป่วยโดยไม่จำเป็นขณะให้การพยาบาล และการไม่นำเรื่องของผู้ป่วยไปวิจารณ์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง อธิบายได้ว่า พยาบาลมีความตระหนักต่อเรื่องความเป็นส่วนตัว ในการปกปิดร่างกายผู้ป่วยน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศรีวรรณ มีบุญ (2539) ที่พบว่า พยาบาลปกปิดร่างกายหรือกั้นม่านในขณะที่ปฏิบัติกรพยาบาลที่จำเป็นต้องเปิดเผยร่างกายเป็นบางครั้ง โดยพยาบาลส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่า ต้องปฏิบัติงานให้บริการผู้ป่วยจำนวนมาก รีบร้อน หรือไม่สะดวกในการเข้าไปให้การพยาบาลขณะที่กั้นม่าน และการไม่นำเรื่องของผู้ป่วยไปวิจารณ์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นเพราะว่าคิดว่าพูดคุยเฉพาะผู้ร่วมงานโดยไม่ได้คำนึงว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของผู้ป่วย ซึ่งอาจทำให้ผู้ป่วยเกิดความเสียหายได้ในภายหลัง ผู้บริหารควรส่งเสริมให้พยาบาลตระหนักต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวผู้ป่วย และควรมีการทำความเข้าใจตกลงกันว่าข้อมูลเรื่องใดบ้างที่ถือว่าเป็นข้อมูลส่วนตัวผู้ป่วยที่ต้องปกปิด และข้อมูลใดสามารถเปิดเผยได้

การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ ด้านได้รับข้อมูลในเวชระเบียนของตน และด้านการให้สิทธิของผู้แทนโดยชอบธรรมแทนผู้ป่วย อยู่ในระดับที่ควรปรับปรุงอย่างยิ่ง ข้อนี้ อธิบายได้ว่า ในเรื่องการให้ข้อมูลในเวชระเบียนแก่ผู้ป่วยเอดส์ พยาบาลจะต้องมีความระมัดระวังในการให้ข้อมูล ต้องมีการประเมินสภาพผู้ป่วยก่อนว่ามีความพร้อมที่จะรับ

ทราบข้อเท็จจริงในเวชระเบียนหรือไม่เพียงพอ (สุริย์ ธรรมมิกบวร, 2541) ซึ่งการให้ข้อมูลเพียงอย่างเดียวโดยไม่ได้เตรียมความพร้อม อาจทำให้ผู้ป่วยมีความวิตกกังวลได้ (วรรณวิภา ลิมเศษฐาพันธุ์, 2540) จึงทำให้พยาบาลระมัดระวังการให้ข้อมูลและคิดว่าการให้ข้อมูลในลักษณะนี้อาจมีผลเสียต่อผู้ป่วยเอดส์มากกว่าผลดีก็ได้ และการให้ข้อมูลในเวชระเบียนซึ่งมีบางส่วนเป็นการแสดงความคิดเห็นของแพทย์ และพยาบาลในการรักษาพยาบาล ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อบุคคลอื่นๆได้ จึงควรต้องมีการพิจารณาระหว่างผู้บริหารและปฏิบัติในการกำหนดหาแนวทางการปฏิบัติที่พิทักษ์สิทธิประโยชน์ผู้ป่วยในเรื่องนี้โดยที่มีการไม่ล่วงละเมิดสิทธิผู้อื่น เพื่อป้องกันการถูกฟ้องร้องต่อสถาบัน และหน่วยงาน

การปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ด้านได้รับข้อมูลอย่างเพียงพอสำหรับการตัดสินใจเพื่อยินยอมรับการรักษาพยาบาล อยู่ในระดับควรปรับปรุงอย่างยิ่ง อธิบายได้ว่า พยาบาลมีความตระหนักต่อเรื่องการให้ข้อมูลน้อยมาก การที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากพยาบาลมักมองผู้ป่วยว่ามีบทบาทเป็นผู้ตาม (Brody, 1980: 718-772 อ้างถึงใน ศรีวรรณ มีบุญ, 2539) และตัวผู้ป่วยมีความศรัทธา ไว้วางใจยอมรับการปฏิบัติการพยาบาล และยอมรับบทบาทของตนในฐานะผู้ตาม เมื่อพยาบาลปฏิบัติต่อเช่นไร ผู้ป่วยก็จะยอมรับการปฏิบัติ นั้น นอกจากนี้วิชาชีพการพยาบาลไม่ได้เป็นวิชาชีพอิสระ ต้องทำงานร่วมกับแพทย์และไม่มีอำนาจที่จะตัดสินใจในเรื่องการรักษาคนไข้ (พินิจ รัตนกุล, 2537) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Chaowalit (1997) ว่าพยาบาลถูกคาดหวังให้เป็นผู้ที่เชื่อฟังและอยู่ใต้อำนาจแพทย์ วัฒนธรรมในลักษณะนี้มีอิทธิพลต่อการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ผู้ป่วย จึงทำให้พยาบาลให้ข้อมูลในเรื่องเหล่านี้ น้อย เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของแพทย์ พยาบาลจึงให้ความสำคัญต่อสิทธิข้อนี้ น้อยและยกเลิกการตัดสินใจในการรักษาให้แก่แพทย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรวรรณ บุญพริก (2540) ที่พบว่า ผู้ป่วยส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลในเรื่องวินิจฉัยโรค วิธีการรักษา อันตรายผลร้ายที่เกิดจากโรค ผลการรักษา ชื่อยา สรรพคุณยา จากแพทย์มากกว่าได้รับข้อมูลจากพยาบาล และการขาดแคลนบุคลากรทางการพยาบาล ทำให้มีความจำกัดในเรื่องเวลาที่จะให้บริการเนื่องจากจำนวนผู้ป่วยมาก ทำให้พยาบาลให้ข้อมูลไม่เต็มที่ หรือพยาบาลอาจคิดว่าตนได้ให้ข้อมูลเพียงพอกับความต้องการของผู้ป่วยแล้ว ผู้บริหารควรส่งเสริมให้พยาบาลมีความตระหนักต่อการให้ข้อมูล การให้แจ้งผู้ป่วยทราบว่าตัวผู้ป่วยมีสิทธิอย่างไร และการทำหน้าที่ในการตรวจสอบทางเลือกของพยาบาล เป็นการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ให้แก่ผู้ป่วยอีกทางหนึ่ง ที่จะช่วยส่งเสริมการตัดสินใจให้แก่ผู้ป่วย และหากกลยุทธ์ที่จะส่งเสริมวิธีการให้ข้อมูลของพยาบาลแก่ผู้ป่วยเอดส์ เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการให้คำปรึกษาแก่ผู้ป่วยเอดส์ ซึ่งจากการไปเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยมักจะ

ได้คำตอบจากผู้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องการให้ข้อมูลผู้ป่วย ว่าขาดทักษะในเรื่องการบอกความจริงแก่ผู้ป่วยเอดส์ จึงมีความระมัดระวังการให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยเอดส์จนบางครั้งทำให้ผู้ป่วยได้รับข้อมูลจากพยาบาลไม่เพียงพอ และพยาบาลมีความต้องการที่จะได้เข้ารับการอบรมเรื่องเทคนิคการให้คำปรึกษา เพราะคิดว่าเทคนิคการให้คำปรึกษา ทำให้การให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยเอดส์ได้ง่ายขึ้น

2. แบบปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ของพยาบาลวิชาชีพ พบว่า มีการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์แบบการปกป้องสิทธิเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wlody (1993) พบว่าพยาบาลส่วนใหญ่แสดงการพิทักษ์สิทธิประโยชน์โดยใช้แบบการปกป้องสิทธิ อธิบายได้ว่า พยาบาลมีความตื่นตัวในเรื่องสิทธิผู้ป่วยกันมาก อาจเนื่องมาจาก การประกาศกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิพื้นฐานเท่าเทียมกันรวมถึงการได้รับบริการทางการแพทย์ และสาธารณสุขอย่างเสมอภาค ทำให้องค์กรวิชาชีพด้านสุขภาพมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อสนองต่อสิทธิของประชาชน โดยกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับแพทยสภา สภาการพยาบาล เภสัชสภา และทันตแพทยสภา ได้ออกมาประกาศคำประกาศสิทธิผู้ป่วย เมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2541 องค์กรวิชาชีพพยาบาลมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไขข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ (ฉบับที่2) พ.ศ.2540 ที่มีการกำหนดหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนเป็นมาตรฐานของการปฏิบัติอันจะส่งผลให้ประชาชนได้รับบริการที่มีคุณภาพ ปลอดภัย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ดาราพร คงจา, 2540) ทำให้พยาบาลซึ่งเป็นสมาชิกขององค์กรสุขภาพมีความตื่นตัว มีการพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบเกี่ยวกับสิทธิผู้ป่วยมากขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสดีที่ผู้บริหารการพยาบาลจะส่งเสริมให้พยาบาล ได้มีการทบทวนบทบาทของพยาบาลในฐานะที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการบริการสุขภาพ ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างเป็นมาตรฐาน เป็นธรรม และทั่วถึงในขณะที่พยาบาลกำลังมีการตื่นตัวต่อสิทธิผู้ป่วย ส่วนการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์แบบนับถือความเป็นบุคคล และการเคารพการตัดสินใจบนพื้นฐานค่านิยม ผู้บริหารการพยาบาลก็ควรมีการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติเพิ่มขึ้นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์แบบปกป้องสิทธิ เพราะการให้พยาบาลแบบองค์รวม การพยาบาลที่เน้นผู้ป่วยเป็นจุดศูนย์กลาง ผู้ป่วยจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการพยาบาลเกี่ยวกับสุขภาพของตนเอง เป็นสิทธิที่ผู้ป่วยจะตัดสินใจให้ความร่วมมือ (สมบัติ พันธุ์คง, 2541)

3. กิจกรรมการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ ของ

พยาบาลวิชาชีพ พบว่า พยาบาลส่วนใหญ่มีการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ผู้ป่วยเฮดส์ โดยใช้กิจกรรมการปกป้องผู้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Mallik (1997) ที่พบว่า พยาบาลส่วนใหญ่แสดงการพิทักษ์สิทธิประโยชน์โดยใช้กิจกรรมการปกป้องผู้ป่วย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพยาบาลมีการตื่นตัวต่อสิทธิผู้ป่วยกันมาก จึงมีการกระทำที่มุ่งในเรื่องการปกป้องสิทธิผู้ป่วย ซึ่งสนับสนุนกับผลการวิจัยในข้อที่ 2 อาจเนื่องมาจากการเผยแพร่ข่าวสาร ที่มุ่งให้มีการตระหนักต่อสิทธิผู้ป่วยของบุคคล องค์กรต่างๆ โดยเฉพาะองค์กรวิชาชีพด้านสุขภาพ เป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้พยาบาลมีการตื่นตัว ให้ความสำคัญต่อสิทธิของผู้ป่วย และรับรู้ว่าสิทธิผู้ป่วยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องร้องทางด้านกฎหมายถ้ามีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน เมื่อพยาบาลให้ความสำคัญต่อเรื่องของสิทธิผู้ป่วยจึงมีการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ผู้ป่วยเฮดส์โดยใช้กิจกรรมการปกป้องผู้ป่วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีวรรณ มีบุญ (2539) ที่พบว่า การตระหนักต่อสิทธิผู้ป่วยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติการพยาบาลที่เป็นการเคารพสิทธิ

ส่วนการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของพยาบาลวิชาชีพที่ใช้กิจกรรมการให้ข้อมูล พบว่า ไม่มีพยาบาลรายใดใช้เลย อธิบายได้ว่า การที่พยาบาลให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยน้อย เป็นเพราะพยาบาลวิชาชีพอาจไม่ได้ให้ความสำคัญของการให้ข้อมูลแก่ผู้ป่วยเต็มที่ หรืออาจคิดว่าตนได้ให้ข้อมูลเพียงพอกับความต้องการของผู้ป่วย (เดยหอม บุญพันธ์, 2539) และบางครั้งพยาบาลคิดว่าการให้ข้อมูลในเรื่องการวินิจฉัยโรค วิธีการรักษา นั้นเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของแพทย์ตามขอบเขตวิชาชีพเวชกรรม จึงได้มองข้ามในจุดนี้ไป ซึ่งการให้ข้อมูลเป็นเรื่องที่ผู้บริหารควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะเป็นในปัจจุบันเป็นยุคของเทคโนโลยีข่าวสาร ประชาชนให้ความสำคัญต่อข้อมูลมากขึ้น ในการให้บริการสุขภาพที่เป็นการกระทำต่อร่างกายมนุษย์ และชีวิตผู้ป่วยผู้ป่วยจะตัดสินใจยินยอมให้พยาบาลกระทำต่อตนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจในข้อมูลที่ผู้ป่วยได้รับ และผู้ป่วยก็มีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลของตน โดยสิทธินี้ได้รับการรับรองตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร พ.ศ. 2540 ซึ่งอาจมีการฟ้องร้องได้ถ้าผู้ป่วยไม่ได้รับข้อมูลเพียงพอก่อนตัดสินใจยินยอมรักษาและมีปัญหาที่เกิดจากการรักษานั้น ดังนั้นผู้บริหารจึงควรมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมการปฏิบัติในเรื่องการให้ข้อมูล และสร้างความตระหนักในเรื่องนี้ให้มาก

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สำหรับผู้บริหารทางการพยาบาล

1.1 ควรส่งเสริมให้พยาบาลวิชาชีพมีการตระหนักต่อสิทธิผู้ป่วยมากขึ้น โดยเฉพาะการตระหนักในเรื่องการให้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจยินยอมในการรักษา และมีการประชุม

ระดมความคิดเพื่อกำหนดแนวทางแนวทางร่วมกันระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ ในเรื่องการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วย ของหน่วยงานตามลักษณะผู้ป่วย

1.2 มีการกำหนด นโยบาย วางแผนเพื่อการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง และควรมีการติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติในเชิงสร้างสรรคที่ไม่ใช่การตำหนิติเตียนแต่เพื่อการปรับปรุงแก้ไขหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดการล่วงละเมิดสิทธิ

2. สำหรับพยาบาลวิชาชีพ ควรตระหนักต่อสิทธิผู้ป่วย และการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลให้มากขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพบริการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาความสอดคล้องในเรื่องความต้องการการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ระหว่างผู้ให้บริการ และผู้ให้บริการ
2. ศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์ที่ยังไม่ได้ศึกษา เช่น ค่านิยมวิชาชีพ การมีอิสระแห่งตน ตัวแปรกลุ่มอ้างอิง
3. ควรวิจัยเพื่อหาวิธีการ หรือหากกลยุทธ์ที่มีผลต่อการปฏิบัติการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ในการพยาบาลผู้ป่วยเอดส์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย